

Csáki Árpád

„...EBBEN AZ IGAZ CONFESSIOBAN HALOK MEG”
– ÉTFALVI IFJ. GIDÓFALVI GÁBOR SEPSISZÉKI
ALKIRÁLYBÍRÓ VÉGRENDELETE 1720-BÓL

1740 szeptemberének elején, Altorján lejegyzett (időrendben második) végakaratóban br. Apor Péter háromszéki főkirálybíró megemlíti: „Szegény Gidófalvi Gábor hagyott volt nyolczvan magyar forintot az szegények számára, és noha mikor alamisnát adtam, mentioiban s intenciómban volt, s úgy is osztottam, hogy egy része menjen az Gidófalvi Gábor pénziben, de mégis scrupulusom vagyon: azért ha életemben meg nem adnám, az gyermekeim tartozának lelkek veszedelme alatt az háromszéki minden plebanusnak proportionaliter kiadni azon nyolczvan forintot, hogy osszák az szegényekre.”¹

Dolgozatunkban a fentebb említett, két évtizeddel korábban elhunyt Gidófalvi Gábor életpályáját mutatjuk be. Különös eset az övé, hiszen a 18. század második évtizedének elején még „ariánus”-ként, az erdélyi unitárius egyház világi jótévedőjeként említik, 1720 késő tavaszán, hónapokkal halálát megelőzően lejegyzett végakaratóban azonban már a brassói jezsuitákat és templomukat jelölte egyik legfőbb kedvezményezettjeként és temetkezőhelyeként.

Az étfalvi előnevet viselő Gidófalviak a 17. század közepe táján² költöztek át a Gidófalvával északról szomszédos településre. Eredeti családnévüket elhagyták, így az nem ismert. A fejedelmi udvarban, a kisebb kancellárián 1655-ben Gidófalvi Gábor írnok nevével találkozunk.³ Ugyanő egy évvel később már nemesi rangú és Sepsiszék jegyzője, a széki hivatal három évtizeddel később (1686) is betöltötte.⁴ 1665-ben a szék perceptora (adóbiztos),⁵ 1675-ben széki ülnöknek választják a nemesek közül.⁶ Örö-

költ birtokait Sepsiszéken, elsősorban Gidófalván és környékén igyekezett kibővíteni, 1667-ben például zálogba vette martonosi Magyarósi Gergelynek „sepsiszéki bedőházi Olt felől való határban”, valamint „a Vásáros útra jövőben” lévő két darab földjét.⁷ Egy évtizeddel később „Étfalván lakó Gábor Deák” néven említik.⁸ Pávai Vajna Gábor nemes 1677 szeptemberében kelt végrendeletében megemlékezik arról, hogy több, az étfalvi határban lévő kaszálóterületet vásárolt és zálogolt tőle.⁹ Az erdélyi unitárius egyház jótévedői között tartották számon, aki az 1687. évi zsinaton a tordai iskola számára többedmagával adományt tett.¹⁰ Halála után¹¹ fia által tovább folytatott, gazdasági feljegyzéseket tartalmazó naplója (1685–1693) Gerardus Joannis Vossius németalföldi teológus¹² *Rhetorica contracta* c. munkájának valamelyik kiadásával¹³ együtt 1886 elején, Daniel Gábor udvarhelyszéki főispán adományaként került a Székely Nemzeti Múzeumba,¹⁴ majd pusztult el 1945-ben a múzeum menekített anyagával együtt,¹⁵ anélkül, hogy tartalma közlésre került volna.

Fia, ifj. Gidófalvi Gábor, akit ugyancsak a „deák” vagy „literatus” jelzővel említenek, születésének pontos időpontját nem ismerjük. Már a nagyobb kancellária írnoka, amikor az 1680-es évek végén találkozunk vele.¹⁶ 1692 februárjában széki jegyzőnek választották,¹⁷ 1699-ben azonban már egyike az országgyűlés által „az ország perlustrálására” (az adózandó porták összeszámlálására Fogarasföld, Barca, Háromszék és Fejér vármegye egy részén) kijelölt biztosoknak.¹⁸

¹ SZÁDECZKY Lajos 1903, I, 380.

² A 17. század első felének székely összeírásai (1614, 1635) nem jeleznek Gidófalváról áttelepedett személyt vagy családot, ugyanakkor Étfalván sem találunk Gidófalvi családot. (Vö. SzOkI Ús, IV–V.)

³ KÁL, Fond 384, Nr. 54, 44; TRÓCSÁNYI Zsolt 1980, 367.

⁴ COROI Artur 2010, 262. Egy 1686-ban kelt okiraton aláírása *Gidófalvi Gábor senior*ként szerepel. SÁL, Fond 54, Nr. 1, 19.

⁵ BARABÁS Samu 1894, 597.

⁶ SÁL, Fond 28, 78. doboz, Nr. 1, 13r.

⁷ SÁL, Fond 36, Nr. 475.

⁸ ErdTest, I, 264.

⁹ Uo.

¹⁰ KÉNOSI TŐZSÉR János – UZONI FOSZTÓ István 2005–2009, I, 437; II, 582.

¹¹ Cserei Mihály szerint 1691. március 4-én temették, Étfalván.

FERENCZI Zoltán 1893, 151.

¹² Vossius, Gerardus Joannes (1577–1649): teológus, leideni, majd amszterdami professzor. Említett munkája számos kiadást megért a 17. század folyamán, 1696-ban Kolozsváron is kiadták.

¹³ Possessori bejegyzései alapján a kötet 1679-ben Gálfi Mihály, 1683-ban Gidófalvi Gábor tulajdonában volt. SZNM, *Gyapardási naplók*, 2/1886.

¹⁴ Uo.

¹⁵ SZNM, It, *Menekítési jegyzék*, LVII. sz. láda, 190. tétel.

¹⁶ 1688–1689-ben a nagyobb kancellária írnoka. TRÓCSÁNYI Zsolt 1980, 191.

¹⁷ SzOkI, VIII, 385; TÜDŐS S. Kinga 2001, 154–155. Korábban Gidófalvi Szonda István volt a szék jegyzője. Vö. OSzK, Fol. Hung. 953, osz. n.

¹⁸ EOE, XXI, 430.

A 18. század elején már több településen, így Árkoson, Étfalván, Martonoson, Szotyorban, Zalánban és Zoltánban is voltak birtokrészei, összesen 15 jobbágy portával. Emellett Szemerja területéből egy 100 forintos birtokrészt is zálogon bírt.¹⁹ Az 1703-as adóösszeírás szerint Gidófalván kétköví malmot is birtokolt.²⁰ Nemesi lakóháza Étfalván volt, néhány ismert levelét²¹ is innen keltezte. A hivatali ranglétrán elérte azt, amit korábban apja is, mi több, a Rákóczi-szabadságharcot követően ezt meg is haladta. 1705-ben a háromszéki salétromfőzetés és puskaportöretés biztosaként a kurucok táborában találjuk,²² a következő évre azonban táborot váltott. Cserei Mihály „Gábor deák” néven az 1706-ban Brassóba menekült császárpárti háromszékiek között említi.²³ Egy évvel később, amikor gr. Mikes Mihály háromszéki főkapitány összeíratta a szék harcképes nemeseit (fegyverzetük feltüntetésével együtt), Gidófalvi Gábor deák neve mellé ugyancsak „laboncz” megjegyzés került.²⁴ A császár hűségére felesketett sepsiszéki nemesek összeírását is ő végzi 1713-ban.²⁵

Hivatali előmenetelét elsősorban a katolikus vallású háromszéki főkirálybírónak köszönhetette, br. Apor Péter bizalmi emberévé vált. Levélváltásaik arról tanúskodnak, hogy az 1710 februárjában sepsi alkirálybíróvá választott Gidófalvi²⁶ egykezett felettese kedvében járni. 1710 nyarán, Illyefalváról címzett levelében a pestisjárvány terjedéséről, a brassói óvintézkedésekről tudósít, évekkal később az Aporok havasalföldi borainak Torjára való szállíttatásáról, majd a pestisjárvány idején, 1719 nyarán elhunyt kőröspataki gr. Kálnoki Ádám csíki főkirálybíró árváinak élelmezéséről, a vármegyei birtokra (Noszoly) való kiutaztatásáról gondoskodik.²⁷

Gidófalvi Gábor, apja vallását követve, sokáig megmaradt az unitárius hiten. Árkosi Gelei Benedek, a kolozsvári iskola egykori híres tanárának 1660-ban, magyar nyelven írt teológiai kéziratának kinyomtatását is felvállalta.²⁸ 1712-ben unitárius részről erdélyi ítélőmesternek jelölik, de a szavazáson ketten is megelőzik. Ennek ellenére a következő években az ideiglenes királyi tábla ülnöke,²⁹ 1718 tavaszán az erdélyi unitáriusok egyik főgondnok-helyettesévé választották.³⁰ A 18. századi unitárius egyháztörténeti összefoglalók szerint ugyanakkor „nem sokkal később búskomorságba esett és meghalt”.³¹ A kortárs Cserei Mihály egybehangzó módon emlékezik róla: „megbolondult, úgy hal meg.”³² A további részletekről ugyancsak br. Apor Péter tudósít, megemlítve, hogy ifj. Gidófalvi Gábor, aki 10 éven keresztül töltötte be a sepsiszéki alkirálybírói székét, élete utolsó napján magához hívatta, és megvallotta neki, hogy két évvel korábban titokban elhagyta az unitárius vallást, és a katolikus hitre keresztelkedett.³³ Annak ellenére, hogy Apor Péter, aki idézett 1740. évi végrendeletében kiemeli, hogy többeket ő maga személyesen nyert meg a katolikus egyház számára,³⁴ itt a legkisebb jelét sem mutatja annak, hogy szerepe lett volna Gidófalvi áttérésében.

Gidófalvi indítéka nem ismert. Ő maga 1720 tavaszán, étfalvi házánál végrendelezett, beteg állapotában. Erről április 13-án kelt levelében értesítette gr. Mikes Mihály háromszéki főkapitányt³⁵, beszámolva hosszas betegségéről: „Már annyira utolért nyavalyám, hogy alig bírom magamot, hogy egy na[po]m vidám, más nap rettenetes alteratiókkal vagyok, és kivált az idő járása szerint. Ezen hosszas nyavalyámban ha hertelen[!] meg találok halni, nagyságod hozzávaló szép szavaiért disponáltam nagyságodnak

¹⁹ PÁL-ANTAL Sándor 2011, 26–27, 29–31, 51, 43–44, 135.

²⁰ DOMOKOS Pál Péter 1977, 470. Az adóösszeírás „Gabriel diak” néven említi, nem azonos azzal a „Gábor diák”-kal, aki Sepsiszentiványban lakott (vö. Uo., 481), akinek haláláról Cserei Mihály az 1704. év kapcsán emlékezik meg. CSEREI Mihály 1983, 356.

²¹ *Gidófalvi Gábor levele gr. Mikes Mihályhoz, 1703. nov. 17.* SÁL, Fond 65/2, Nr. 10, 2; *Gidófalvi Gábor levele gr. Mikes Mihályhoz, 1720. apr. 13.* Uo., Nr. 12, 18–19.

²² BÁNKÚTI Imre 1985, 41, 105, 127, 143, 181; Quellen, VII, 57.

²³ CSEREI Mihály 1983, 377. A brassói száz krónikák is ezen a néven említik. Vö. Quellen, VII, 429.

²⁴ PÁL-ANTAL Sándor 2011, 54.

²⁵ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 603. Gyűrűspecskéje Szádeczky leírásában: „címerpajzsában egy lábát tollal tartó hosszú nyakú (golya?) madár. Kőrírata: *Gabriel Ghidófalvi*.” Vö. SÁL, Fond 49, Nr. 1, 97.

²⁶ SÁL, Fond 28, 78. doboz, Nr. 1, 32v. Apor Péter szerint már egy évvel korábban is alkirálybíró volt. KAZINCZY Gábor 1863, 153. A hivatalt élete végéig betöltötte.

²⁷ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 38–39, 73.

²⁸ Az összegyűlt támogatásból végül Almási Gergely Mihály könyvét jelentették meg a kolozsvári óvári iskola nyomdáján. KÉNOSI TÖZSÉR János – UZONI FOSZTÓ István 2005–2009, II, 252.

²⁹ TRÓCSÁNYI Zsolt 1988, 353–354; CSEREI Mihály 1983, 426.

³⁰ BENCZÉDI Gergely 1901, 19.

³¹ KÉNOSI TÖZSÉR János – UZONI FOSZTÓ István 2005–2009, II, 252.

³² SZÁDECZKY Lajos 1903, I, 283.

³³ KAZINCZY Gábor 1863, 275.

³⁴ „...az szent Léleknek sugárlása által, sokan az kik veszedelmes vallásban jöttek be az házamban, az házamtól az egy üdvezítő hitben mentenek ki, sőt az kik házamnál nem voltak is, sokakat egykeztem az szent Péter hajójában betenni, az mint Isten malasztjával sokakat be is tettem.” SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 375.

³⁵ Zabolai gróf Mikes Mihály (1667 k. – 1721), háromszéki főkapitány, a Rákóczi-szabadságharc idején a székelyek generálisa.

készpénzt fl. ung. 1000, ezer, melyet az úrtól Apor Péter uramtól őnagyságtól várjon nagyságod, mivel őnagyságtól constituáltam testamenti executornak vagy distributornak.”³⁶

A főkapitánynak küldött levélben említett testamentum részletei nem ismertek, május 29-én, ezáltal már Brassóban újabb végrendeletet jegyeztetett le. Ennek szövege arról tanúskodik, hogy a véghatározó „halála óráján volt”. Az Apor Péter bizalmas emberének számító aldobolyi Baczoni György előtt sebtében megszóvegezett (valószínűleg tollba mondott) végrendeletet, annak felolvasását követően, a rendelkező kiigazította, majd záró ajánlással ellátta, gyűrűspecsjével és aláírással hitelesítette. Hirtelen bekövetkezett egészségromlásra gondolhatunk abból is, hogy a korábbi változattól eltérően most Haan Zakariás ezredes császári hadi biztost³⁷ jelöli meg a rendelkezések végrehajtójának.

A felsorolt javak között nem találunk ingatlanokat, az alkirálybíró elsősorban ingóságainak elosztásáról rendelkezett. Családjá, gyermekei sem szerepelnek benne, őket talán éppen a megelőző évek során, a pestis idején³⁸ veszthette el. Rokoni kapcsolataira a kedvezményezettek között a „húgom asszony” és

„öcsém uram”-ként megjelölt személyek alapján következtethetünk. Vagyonát azonban csak részben örökölték ők. Háromszék főnemeseire, a szék korábbi és hivatalban lévő legfőbb tisztségviselőire, br. Apor Péter főkirálybíróra, valamint gr. Mikes Mihály főkapitányra egyaránt 1000–1000 forintot hagyott, ugyanannyit a rokonságához tartozó árkos Benkő Mihály sepsiszéki jegyző³⁹ gyermekeire is. Utóbbiaknak, valamint Gidófalvi István gyermekeinek, továbbá a már említett Baczoni Györgynek jutottak az értékeesebb ingóságok (ruházat, fegyverek, könyvek). Igás állatainak java részét jobbjágyaira hagyta. Bökezüen rendelt az illyefalvi pálos,⁴⁰ a kantai és eszternelki ferences rendházak, valamint a rászorulóknak számára is.

Gidófalvi Gábor négy hónappal végrendelete elkészítését követően, 1720. szeptember 26-án Brassóban elhunyt, hivatali utóda szentiványi Henter Kelemen lett.⁴¹ A brassói jezsuita rendház krónikája szerint az ottani templom főoltárának közelében temették el, ugyanakkor azt is feljegyezték, hogy saját síremlékére – amely a halálát követő évben elkészült – 1000, a rendház számára további 2000 forintot hagyott.⁴² Említett síremléke nem maradt ránk az említett brassói templomban.

Étfalvi Gidófalvi Gábor sepsi alkirálybíró végrendelete.

Brassó, 1720. május 29.
(Zabolai gr. Mikes család iratai. SÁL, Fond 65/2,
Nr. 12, 20–21.)

Ghidofalvi Gábor halála óráján való dispositioja ép elmével, semmi indultság, harag vagy bos[s]zúállás nélkül, Brassóban, 29 May 1720.

Méltóságos bellicus commissarius Han úr⁴³ légyen executor testamentii, minthogy más itt most nem találhatik mellettem senki.

Ha valamelyik atyámfia halálom óráján mellettem volna, tudnám az atyafúságot, de absentes careant. Mindazon által, az mi[n]t lehetett, rólok is el nem felekeztem.

Valami ez én dispositiomból megmaradot[t] aquirált bonumim lesznek, mindeneket vegyenek el az brassai pater jezsuiták.

Méltóságos gróf Mikes Mihály uramnak fl. hung. 1000.

Méltóságos Apor Péter uram őnagyságának fl. hung. 1000.

Az Benkő Mihály⁴⁴ uram gyermekének fl. hung. 1000, úgy mindazon által, hogy ha tékozlan kezdenek, az úr Apor Péter uram őnagysága reá vigyázzván, mindeneket tölleken vegyen el *sub anathematé*⁴⁵.

Baczoni Györgynek⁴⁶, azért, hogy mellettem volt halálom óráján, száz aranyat, fl. hung. 100.

Egy monumentum csinálására pro memoria, melyet az úr bellicus commissarius uram procurál, és az pénzből kivegyen, fl. hung. 1000. Ha ez elég nem leszén, többről provideáljon. *Ha penig bellicus commissarius uram deficial, az úr Apor Péter uram őnagysága procurállya.*⁴⁷

Méltóságos bellicus commissarius uramnak fl. hung. 1000.

Az jobbjágyimnak, az kik rend szerint hét számban szolgáltak két-két nap, fl. hung. 200. Ebben részt semmit ne vegyen Varga István, Andris, Nyerges István és a szabó, melyet Baczoni

³⁶ SÁL, Fond 65/2, Nr. 12, 18–19.

³⁷ Róla lásd Quellen, VII, 456, 609, 611, 612, 614.

³⁸ Erről bővebben lásd CSÁKI Árpád 2010.

³⁹ Az 1710-es évek első felében is a szék jegyzője. SÁL, Fond 28, 78. doboz, Nr. 1, 33v.

⁴⁰ Gidófalvi Gábor, valamint az Aldobolyban lakó Hollaki Jánosné Szotyori Ilona adományából került sor az illyefalvi pálosok első kőtemplomának felépítésére, amelynek felszentelésére 1723-ban került sor. A témáról bővebben lásd CSÁKI Árpád 2013.

⁴¹ KAZINCZY Gábor 1863, 307.

⁴² Quellen, VII, 547. (*Historia relatio de initio et progressu missionis Coronensis Societatis Jesu in Transilvania ab Anno Domini 1688 usque 1776.*)

⁴³ Haan Ignác, császári élelmezési biztos, majd később kincstári igazgató és ellátási főbiztos. TRÓCSÁNYI Zsolt 1973, 366.

⁴⁴ A császár hűségére 1713-ben felesketett háromszékiek között árkos nemesként, sepsiszéki jegyzőként szerepel. PÁL-ANTAL Sándor 2011, 66. Lásd még SZÁDECZKY Lajos 1903, I, 226, 262. Egy évvel később, 1714 áprilisában újra széki jegyzővé választották. SÁL, Fond 28, 78. doboz, Nr. 1, 36r.

⁴⁵ A dőlt betűkkel jelzett szövegrész utólagos kiegészítés.

⁴⁶ Baczoni György a császár hűségére 1713-ben felesketett háromszékiek között aldobolyi nemesként szerepel. PÁL-ANTAL Sándor 2011, 65. Ugyancsak br. Apor Péter környezete, bizalmas emberei közé tartozott, 1732-ben például egy brassói könyvkötőhöz küldte be. SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 208.

⁴⁷ A dőlt betűkkel jelzett szövegrészek utólagos kiegészítésként.

György az bellicus commissarius uram dispositioja szerint nekik adja meg.⁴⁸ *Az ki peng én felölem valami ros[s]z szót szól, annak semmit nem kel[l] adni.*⁴⁹

Horváth Kozmáné húgom⁵⁰ asszonyak azon⁵¹ kívül, az mint fel[j]eb[b] testáltam, testáлом az magam pecsételő arany gyűrűmöt és fl. hung. 1000.

Az temetés iránt való költséget, an[n]yit, amen[n]yit bellicus commissarius uram fog istenes lelke szerint költeni vagy többet, vagy kevesse[b]bet, cselekedgyék aszerint és disponálja úgy.

Az három inasnak, Pistának, Laczinak, Josinak fl. hung. 100. Eszt Baczoni Györgynél hattam[!], úgy, hogy tulajdo[nkép-pen] az gyermekek számára erogálja, sem az attyoknak, sem az annyoknk semmit se ag[y]jjon belőle.

Séra István uram⁵² az melly száz forint[t]al nekem adós, condolánom Isten nevében, úgy, hogy minden becsületes embert megkövessen az én nevében Három Széken és egyebütt, én senkinek szán[t] szándék[k]al nem vétettem.

A szabó az melly tíz forint[t]al adós, condonálom.

*A bikfalvi lovat az szabónak adom.*⁵³

Az mivel étfalvi Bakcsi Ferencz⁵⁴ nekem adós, aszt az szabónak disponálom, vegye meg rajta, ha peng meg nem veheti, az úr bellicus commissarius uram tanquam executor testamentii felveszi és neki kezibe agyja, kölcsé oda, az hova akarja.

Az három inasnak, Pistának, Laczinak, Josinak conferálok az teheneimből egy-egy tehenet, az mellyiket szeretik, úgy, hogy az annyoknak semmi közbe ne legyen hozzá.

Mihály Istvánnak⁵⁵ azért, hogy mellettem nyomorgott, hat ökröt conferálok, az mellyiket szereti a tulkok közül, ha meg nem akarnák adni, bellicus commissarius uram megadat[t]ya.

Szabo János⁵⁶ árváinak, Szabo Istvánnak és Szabo Ferencznek, az mivel nekem adósok voltak, mindeneket condonálom, azért, hogy hozzám hűség[gl]el voltak, ha nem szolgálhattak is.

Az jobbágyim az mivel nekem adósok voltak, senki ne kérje rajtuk, mindeneket condonálom.

*Az én szegény atyámfiái akár légyenek catholicusok, akár ne, sub anathemathe agyják meg szegényeknek.*⁵⁷

Az mi zab[b]al az szent királyiak⁵⁸ nekem adósok, conferálok Szent Iványi Mihály Deák⁵⁹ uramnak.

Az illyefalvi chatolica fundacionak,⁶⁰ az kantainak és az esztelnekinek⁶¹ egy-egy asztag búzát conferálok, ha asztagban

an[n]yi nem találatnék, an[n]yi érő szalmául való búzát vegyennek el.

Azon kívül lévő szegény chatolicus ecclesiasticusoknak az hova az úr Apor Péter uram ónagsága disponálni fogja, ötszáz köből gabonát conferálok, úgy mint búzát, egyéb féle gabonát, akármi név[v]el nevezendőtt háromszáz köblött, ha az kész cséplet[t] gabonából ki nem telik, az idei termésből agyják meg.

Száz forintot az úr Apor Péter uram ónagsága osszon ki Isten nevében a szegényeknek.

Baczoni György adós nekem harminc forint[t]al, condonálom érdekével együtt.

Az szederjes színű angliai köntösömött Benkő Ferencz öcsém uramnak conferálok lakadalmára, ha tisztességesen viseli magát, ha peng magát meg nem becsülli, átok alatt hagyom, hogy az úr Apor Péter úr ónagsága vegye el tőle az fellyeb[b] megírt, neki disponált bonumok[k]al együtt.

Az Szent Iványi Mihály Deák fiánál lévő köntösömött Benkő Rofajnak⁶² conferálok, mert én akartam neki adni, de ő szent ne várta, hanem éczakának idején elvitte.

Az hermányiaknak⁶³ hozzám való emberségekért az interestből háromszáz forintot elengedek.

Az men[n]yi szénám vagyon, mind az úrnak bellicus commissarius úrnak disponálok.

Az Szotyori András⁶⁴ uram szénafüve fele menyen az Szotyori András uram kezibe gratis.

Az Dobolyi réten lévő szénafüvem conferálok az illyefalvi kápolna számára, mivel magam aquirált szénafüvem.

Benkő Ferenc uramnak conferálok két flintát nagyobbbat, egy pár pistalyt, egy aranyas kardot, egy nádpalcát.

Baczoni Györgynek egy flintát, egy süveget, egy selyemzsinór övet, egy kalapot.

Császár Istvánnak⁶⁵ egy flintát s egy magyar bibliát Baczoni Györgynek ajándékozom.

Daczo Ferencz⁶⁶ uramnak az melly földi nálam voltak, most ajándékon visszaadnám, de minthogy sok injuriával illetett, marag[y]jjon az ökörvel; tizenkét öreg vadászó hálóm vagyon, az mellyek közül egy is nem az ökegyelmié, azokat conferálok ökegyelmének, *vadásszon kedve szerint véle.*⁶⁷

Az hintómot négy szekeres lovaim[m]al együtt Benkő Ferencz öcsém uramnak conferálok modo quo supra azokhoz való készülétekkel együtt.

⁴⁸ Utólagos bejegyzésként: *erigalyon apránként az ház után következendő adóba.*

⁴⁹ Utóbbi mondat áthúzva.

⁵⁰ Árkosi Benkő Mária. Férjét, széplaki Petrichevich Horváth Kozmát a kortárs Apor Péter „jeles ember”-ként említi. SZÁDECZKY Lajos 1903, I, 220, 259.

⁵¹ Utólag kihúzva: *fel[l]yel, úgy.*

⁵² 1713-ban a zaláni nemesek között szerepel. PÁL-ANTAL Sándor 2011, 65. Apor Péter említi azonos nevű fiát is. SZÁDECZKY Lajos 1903, I, 200–201.

⁵³ Utólag áthúzott mondat.

⁵⁴ 1713-ban az étfalvi lófők között id. és ifj. – utóbbi széki assessor – Bakcsi Ferenc szerepel a császár hűségére felesketettek jegyzékében. PÁL-ANTAL Sándor 2011, 64–65. Lásd még Uo., 228, 436.

⁵⁵ Gidófalvi Gábor étfalvi jobbágya. PÁL-ANTAL Sándor 2011, 29, 43.

⁵⁶ Ezen a néven a 18. század eleji adóösszeírásokban Illyefalván, Torján és Zalánban is említenek birtokosokat. Jelen esetben feltehetően a sepsiszéki illyefalvi birtokosról van szó.

⁵⁷ Utóbbi mondat lapszéli kiegészítésként.

⁵⁸ Olvasata: sepsiszentkirályiak.

⁵⁹ A háromszéki nemesek között 1707-ben egy jobbágygal és három lóval került jegyzékbe. PÁL-ANTAL Sándor 2011, 54. 1713-ban a császár hűségére felesketett szentiványi nemesek között szerepel. Uo., 74. Azonos lehet br. Apor Péter 1725-ből ismert, Szentiványi Mihály nevű torjai tisztartójával. SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 177.

⁶⁰ Illyefalván a 18. század elején pálás szerzetesek telepedtek meg. Bővebben lásd CSÁKI Árpád 2013.

⁶¹ Ferences minorita, illetve konventuális rendházak.

⁶² Benkő Raphael árkosi nemes, 1735-ben sepsiszéki assessor. (SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 216.). 1744- és 1746-ban Háromszék egyik országgyűlési követe. SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 286–289, 322. Róla lásd még SZÁDECZKY Lajos 1903, I, 242.

⁶³ Olvasata: szászhermányiak.

⁶⁴ Aldobolyi nemes, akit 1707-ben „laboncz” pártinak soroltak a háromszéki nemesek között. PÁL-ANTAL Sándor 2011, 54. Lásd még Uo., 65; SZÁDECZKY Lajos 1903, I, 171.

⁶⁵ Aldobolyi nemes 1713-ban. PÁL-ANTAL Sándor 2011, 65.

⁶⁶ Sepsiszentgyörgyi nemes, 1725-ban sepsiszéki assessor. SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 177.

⁶⁷ A dölt betűkkel jelzett szövegrész utólagos kiegészítés.

Az mi könyveim Brassóban és egyebüt[t] talátnak, akármi félek legyenek, hagyom az Ghidofalvi István⁶⁸ uram gyermekeinek, Ghidofalvi István uram keresse ki, hol legyenek per inquisitionem.

Sprung collonellus uram⁶⁹ önnagyságának conferálok két hordó bort, negyven vidrivel computalván egyiket-egyiket az javából.

Kozolnik uramnak⁷⁰ jó barátságáért ötven köből búzát és ötven köből zabot conferálok.

Lábas marháimot az úr Apor Péter uram önnagysága az szegényeknek ossza ki.

Az pej paripát és az pej nemes kanca lovat Horvát Kozmáné húgom asszonynak conferálok szekeres lovaknak, úgy, hogy az Antos István⁷¹ uram kezínél legyenek, ne hogy elvesztegesse Benkő Ferencz.

Méltóságos bellicus commissarius uram e szerint dividálja kinek kinek átok alatt[t].

Az mi pedig ezen kívül való dispositioim, testamentomim[on] kívül mások talátnának, mind cassálom. Ezen kívül egy is ne acceptáltassék. Ezeket pedig úgy hagyom és disponálom, hogy ha Isten ő szent felsége az mostani alteratiomban Isten irgalmassága szerint ebből az bűnös testből lelketem magához veszi, alioquin cassátnak mindenek.

Lelketem te neked tellyes szent háromság, Atya, Fiú, Szentlélek, egy bizony örök Isten az boldog feltámadásnak reménsége alatt ajánlván, nincsen is mostani kimúlásomban egyéb[b] öröme szegény lelketemnek, hogy ebben az igaz confessioban halok meg.⁷²

Mindezeket épp[!] elmével hagyom,
Gidofalvi Gabor m. p. (gy. p.)
Coronae, 29 May 1720.

Csáki Árpád – Kovászna Megyei Művelődési Igazgatóság, Sepsiszentgyörgy, Gábor Áron u. 1., RO–520003;
csakiarpad@gmail.com

Levéltári források

Országos Széchényi Könyvtár, Budapest (OSzK)

– Kézirattár, Fol. Hung. 953: *Székelyföld több községében fölvevett tárgyalási és vizsgálati jegyzőkönyvek, 1690–1701*

Romániai Országos Levéltár Kolozs Megyei Hivatala, Kolozsvár – Arhivele Naționale ale României Serviciul Județean Cluj (Kolozsvári állami levéltár – KÁL)

– Fond 384: *Meggyesfalvi Lázár család levéltára*

Romániai Országos Levéltár Kovászna Megyei Irodája, Sepsiszentgyörgy – Arhivele Naționale ale României Biroul Județean Covasna, Sfântu Gheorghe (Sepsiszentgyörgyi állami levéltár – SÁL)

– Fond 28: *Sepsiszek levéltára*

– Fond 36: *Altorjai Apor család levéltára*

– Fond 49: *Köröspataki Kálnoki család levéltára*

– Fond 54: *Gidófalvi család levéltára*

– Fond 65/2: *Zabolai Mikes család iratai*

Székely Nemzeti Múzeum, Sepsiszentgyörgy (SZNM)

– Könyvtár: *Intézményi levéltár* (It)

Irodalom

EOE = *Erdélyi Országgyűlési Emlékek*, I–XXI, Szilágyi Sándor, Budapest, 1874–1898.

ErdTest = *Erdélyi Testamentumok*, I–IV (vál., bev. tan. és jegyz. Tüdös S. Kinga), Mentor Kiadó, Marosvásárhely, 2003–2011.

Quellen = *Quellen zur Geschichte der Stadt Kronstadt in Siebenbürgen*, I–VIII, Kronstadt, 1886–1926.

SzOkl = *Székely Oklevéltár*, I–VIII (szerk. Szabó Károly – Szádeczky Lajos – Barabás Samu), Kolozsvár–Budapest, 1872–1934.

SzOkl Ús = *Székely Oklevéltár, Új sorozat*, I–VIII (közét. Demény Lajos – Pataki József – Tüdös S. Kinga), Kriterion Könyvkiadó – Európa Könyvkiadó – Erdélyi Múzeum-Egyesület – Mentor Kiadó, Bukarest–Budapest–Kolozsvár–Marosvásárhely, 1983–2004.

*

BARABÁS Samu

1894 Sepsiszek adózása országgyűlési követői számára 1665–1668, *Történelmi Tár*, 17. évf., 596–620.

BÁNKÚTI Imre

1985 *Az Erdélyi Consilium leveleskönyve és iratai 1705, 1707–1710*, Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, Budapest.

⁶⁸ 1701-ben kétjobbágyos gazda volt Sepsiszentkirályban. PÁL-ANTAL Sándor 2011, 46. Azonos lehet továbbá a szék nemesének 1707-es összeírásában a háromszéki kincstári birtokok salétromfőző biztosaként említett Gidófalvi Istvánnal. Uo., 54.

⁶⁹ Róla lásd Quellen, VII, 546.

⁷⁰ Franz Joseph Kozolnik, császári élelmezési biztos. 1708-ban nősült Nagyszebenben. Quellen, VII, 495. Feleségével együtt

a brassói ferencesek jötevője, támogatója, az ottani templomba temették. KOVÁCS Zsolt 2012, 77. Egy 1724-ben kelt levelében említi Apor Péter is. SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 150. Lásd még SzOkl, VII, 226.

⁷¹ Rétyi nemes, 1713-ban széki ülnök (assessor). PÁL-ANTAL Sándor 2011, 69.

⁷² A végrendelkező kézírásával lejegyzett mondat.

BENCZÉDI Gergely

- 1901 A kolozsvári Unitárius Kollégium vázlatos története, in: Gál Kelemen (szerk.): *A kolozsvári Unitárius Kollégium értesítője az 1900–1901. iskolai évről*, Kolozsvár, 3–76.

COROI Artur

- 2010 A háromszéki Kilenc falu közös erdejének törvénye, 1713 (II. rész), *Acta Siculica* 2010, 235–275.

CSÁKI Árpád

- 2010 Szárazság és pestis Háromszéken 1717–1720-ban, *Acta Siculica* 2010, 277–287.

- 2013 *Pálos misszió Háromszéken a 18. században. Az illyefalvi rendház és könyvei*, Székely Nemzeti Múzeum, Sepsiszentgyörgy.

CSEREI Mihály

- 1983 *Erdély Históriaja [1661–1711]* (kiad., s. a. r., szerk. bev. és jegyz. Bánkúti Imre), Európa Könyvkiadó, Budapest.

DOMOKOS Pál Péter

- 1977 Háromszék és Csíkszék adóügyi összeírása, 1703, 1. rész, *Agrártörténeti Szemle*, XIX. évf., 3–24. sz., 434–509.

FERENCZI Zoltán (közli)

- 1893 Cserei Mihály följegyzései (Első közlemény) *Történelmi Tár*, 16. k., 146–160.

KAZINCZY Gábor

- 1863 *Altorjai b. Apor Péter munkái (Mon. Hung. Hist. Script.* 11.; közli Kazinczy Gábor), Pest, 313–443.

KÉNOSI TÓZSÉR János – UZONI FOSZTÓ István

- 2005–2009 *Az erdélyi unitárius egyház története, I–II (Az Erdélyi Unitárius Egyház Gyűjtőlevéltárának és Nagykönyvtárának kiadványai 4/1–2.*; ford. Márkos Albert, s. a. r. Hoffmann Gizella, Kovács Sándor, Molnár B. Lehel), Kolozsvár.

KOVÁCS Zsolt

- 2012 Rolul patronilor în reconstruirea și decorarea barocă a bisericilor franciscane din Transilvania. Cazul bisericilor franciscane din Mediaș și Brașov, *Studia UBB Historia Artium*, VII, vol. I, 61–96.

PÁL-ANTAL Sándor

- 2011 *Székely székek a 18. században IV. Háromszék 1701–1722 között*, Mentor Kiadó, Marosvásárhely.

PÁLMAJ József

- 1901 *Háromszék vármegye nemes családjai*, Jókai Nyomda Rt., Sepsiszentgyörgy.

SZÁDECZKY Lajos (közlett.)

- 1903 *Br. Apor Péter verses művei és levelei (1676–1752), I–II (Mon. Hung. Hist. Script.* 36–37.), Budapest.

TRÓCSÁNYI Zsolt

- 1973 *Erdélyi kormányhatósági levéltárak (Magyar Országos Levéltár kiadványai, I, Levéltári leltárak 5.)*, Akadémiai Kiadó, Budapest.

- 1980 *Erdély központi kormányzata 1540–1690. (Magyar Országos Levéltár kiadványai, III, Hatóság- és hivataltörténet 6.)*, Akadémiai Kiadó, Budapest.

- 1988 *Habsburg-politika és Habsburg-kormányzat Erdélyben 1690–1740 (Magyar Országos Levéltár kiadványai, III, Hatóság- és hivataltörténet 8.)*, Akadémiai Kiadó, Budapest.

TÜDŐS S. Kinga

- 2001 *Jobbágyélet a fejedelemségi Erdélyben*, Mentor Kiadó, Marosvásárhely.

**„...să mor în credința cea adevărată” – Testamentul lui Gidófalvi Gábor,
vicejude regal al Scaunului Sepsi (1720)**

(Rezumat)

Urmându-și tatăl în cariera administrativă, nobilul Gábor Gidófalvi junior, din Etfaláu (jud. Covasna), de religie unitariană, inițial scrib la cancelaria princiară de la Alba Iulia, a fost ales vicejude regal al Scaunului Sepsi în anul 1709. Despre viața lui relatează contemporanul său, baronul Péter Apor – jude regal al Scaunului Háromszék (Treiscaune, aprox. actualul județ Covasna, de care aparține și Scaunul Sepsi) în perioada 1709–1752. Apor menționează faptul că în 1720 Gidófalvi, fiind grav bolnav, l-a chemat la Brașov și i-a spovedit că în urmă cu doi ani a trecut în taină la religia romano-catolică. Nu este specificată, dar se pare că apostazia a fost determinată de faptul că și-a pierdut familia în timpul epidemiei de ciumă din anii precedenți. Lucrarea redă testamentul întocmit în mai 1720, la Brașov, prin care Gidófalvi a lăsat câte 1000 de florini baronului Péter Apor, resp. contelui Mihály Mikes (căpitan suprem al scaunului), alte sume de bani către rude, parohii și mănăstiri din Secuime (cel al franciscanilor de la Canta – azi Târgu Secuiesc – și de la Estelnic, respectiv cel al paulienilor din Ilieni), etc. O sumă însemnată de bani a donat și bisericii iezuite de la Brașov – loc ales pentru înmormântare –, pentru construirea unui monument funerar (nemaexistând azi).

**„...to Die in the True Faith” – The Testament of Gábor Gidófalvi Jr.,
Vice Royal Judge of Sepsi Seat (1720)**

(Abstract)

Following his father's footsteps, Gábor Gidófalvi Jr., a nobleman from Étfalva (Etfaláu, Covasna County) embarked on an administrative career as a scribe at the Transylvanian princely chancellery. In 1709 he was elected vice royal judge of Sepsi Seat. Baron Péter Apor, royal judge of Háromszék between 1709 and 1752 noted that in 1720 the terminally ill Gábor Gidófalvi Jr. (born a Unitarian) confessed to him that a few years earlier he had secretly converted to the Catholic faith. While the accounts do not specify his reason for this apostasy, it is likely that the conversion was the result of Gidófalvi having lost his family to the plague a few years earlier. This paper presents the testament of Gábor Gidófalvi Jr. written in May 1720 in Brassó/Kronstadt/Brașov (Transylvania). Gidófalvi left 1000 forints to Baron Péter Apor and count Mihály Mikes (the leading officials of Háromszék) each. Other amounts of money were bestowed upon relatives, Roman Catholic parishes, as well as Franciscan and Pauline monasteries in the region. He chose the Jesuit Church of Brașov as his place of burial, donating 1000 forints for the costs of his funeral epitaph, which no longer exists.

